

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
Education Quality Assurance System of Small Educational
Institutions Multi-Case Study Education Service Area Office
Udon Thani Primary School

ณัฐริกา สूरัตนะ

Nuttharika Surattana

พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์

Phongsak Srichan

พิมพ์พร จารุจิตร

Pimporn Charuchit

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University

E-mail: nuttharika6424@gmail.com

Received: 13 December 2024; Revised: 17 December 2024; Accepted: 18 December 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการปฏิบัติงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษา 2) ศึกษากระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน และ 3) นำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษากระบวนการและผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ได้รับรางวัล IQA AWARD จำนวน 4 โรงเรียน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี 2) ศึกษากระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ ผู้ปกครอง และประธานคณะกรรมการสถานศึกษารวม 16 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร 3) นำเสนอแนวทางการดำเนินงานผ่านการอภิปรายกลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล 7 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของทั้ง 4 โรงเรียนมีระดับที่แตกต่างกัน โดยมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับดีเลิศทุกโรงเรียน มาตรฐานที่ 2 ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับยอดเยี่ยมสำหรับโรงเรียนบ้านดงวังพัง และระดับดีเลิศสำหรับโรงเรียนบ้านพรานหมื่น โรงเรียนบ้านปะโค และโรงเรียนบ้านนาอ่าง ส่วนมาตรฐานที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดีเลิศทุกโรงเรียน 2) กระบวนการดำเนินงานใช้กระบวนการ PDCA ควบคู่กับนโยบายจากต้นสังกัด ปัญหาหลักคือบริบทที่ต่างกัน งบประมาณจำกัด ครูไม่ครบชั้น และสอนไม่ตรงตามวิชาเอก ข้อเสนอแนะคือพัฒนาวัฒนธรรมทางการศึกษา และ 3) แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ

หลัก ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย ขับเคลื่อนคุณภาพ ประเมินผล นำการเปลี่ยนแปลงสู่สถานศึกษา และสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ โดยมีแนวทางดำเนินงาน 4 แนวทางในแต่ละองค์ประกอบ ยึดหลักกระบวนการ PDCA เป็นสำคัญ

คำสำคัญ: ระบบประกันคุณภาพการศึกษา, สถานศึกษาขนาดเล็ก, กระบวนการ PDCA, พหุกรณีศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the performance of the quality assurance system in small schools through a multiple case study, 2) examine the processes, problems, obstacles, and recommendations for implementing the quality assurance system, and 3) propose operational guidelines for the quality assurance system in small schools. The research was divided into three phases: 1) studying the processes and performance of schools receiving the IQA AWARD, totaling four schools under the Udon Thani Primary Educational Service Area Office, 2) examining processes, problems, obstacles, and recommendations through purposive sampling of 16 participants, including school administrators, quality assurance teachers, parents, and school board chairpersons, using semi-structured interviews, participatory observations, and document analysis as data collection tools, and 3) presenting operational guidelines through a focus group discussion with seven key informants.

The results of the research showed that:

1) the assessment results of educational standards across the four schools varied. Standard 1, regarding student quality, achieved an excellent level in all schools. Standard 2, concerning educational management processes, was rated outstanding for Ban Dong Wang Phang School and excellent for Ban Pran Muean, Ban Pako, and Ban Na Ang Schools. Standard 3, focusing on student-centered teaching and learning processes, achieved an excellent level in all schools. 2) The operational processes implemented the PDCA cycle alongside policies from governing bodies, tailored to the schools' contextual needs. Key issues included differing school contexts, limited budgets, incomplete teaching staff, and teachers teaching outside their areas of expertise. The main recommendation was to develop educational innovations to address weaknesses. And 3) The proposed operational guidelines for the quality assurance system included five key components: setting quality goals, driving quality achievement, evaluating success, implementing changes within schools, and fostering a culture of quality. Each component included four operational strategies, emphasizing the PDCA cycle as a core principle.

Keywords: quality assurance system, small schools, PDCA cycle, multiple-case study

บทนำ

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยได้รับการกำหนดเป็นภารกิจสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2562 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของสถานศึกษา ทั้งในระดับภายในและภายนอก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งมีก่ประสบปัญหาขาดแคลนทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณ มีความท้าทายในการจัดทำระบบประกันคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ การประกันคุณภาพการศึกษาจึงถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และมีความเป็นระบบ ผู้ที่สำเร็จการศึกษานั้นมีคุณภาพตามที่ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรหรือสถานประกอบการมุ่งหวัง มีความเชื่อมั่นว่า การจัดการศึกษา ของสถานศึกษาในแต่ละแห่งจะมีคุณภาพและได้มาตรฐาน แม้จะมีความแตกต่างกันไม่มาก ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องมีทักษะ มีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรสถานศึกษาได้กำหนด ดังนั้น ผู้เรียนจึงถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สถานศึกษาจะต้องพึงคำนึงถึงตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นทำกิจกรรมใดหรือโครงการใดก็ตาม ผู้เรียนต้องได้รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ การจัดการศึกษานั้น ยังจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคลในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ เป็นไปตามที่คาดหวัง ดังนั้น กระบวนการของระบบประกันคุณภาพการศึกษาถือเป็นเครื่องมือความสำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน และควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (จันทร์สุตา บุตรชาติ, และคณะ, 2555) ระบบการจัดการศึกษามีไว้เพื่อพัฒนาคน เพื่อให้คนนำความรู้ความสามารถไปพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้น การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้นจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนาคนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า รู้จักการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมยุคปัจจุบัน มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักฟังตนเองทำให้สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545)

ด้วยความจำเป็นที่สถานศึกษาต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสถานศึกษายังขาดรูปแบบเฉพาะที่เหมาะสมสำหรับการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในด้านการพัฒนาคุณภาพและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีเป้าหมายที่จะยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กทั่วประเทศ ผ่านการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการคัดเลือกสถานศึกษาที่มีระบบและกลไกการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการดำเนินงานที่กลายเป็นวัฒนธรรมการทำงานอย่างยั่งยืน ซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเหล่านี้มีผลสัมฤทธิ์ยอดเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเขตพื้นที่การศึกษา ในปีการศึกษา 2564 สพฐ. ได้ดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาเพื่อมอบรางวัล Internal Quality Assurance (IQA AWARD) โดยสถานศึกษาขนาดเล็กที่ได้รับรางวัลในระดับยอดเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 200 โรงเรียน ซึ่งในจำนวนนี้มี 4 โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี ได้แก่ โรงเรียนบ้านพรานหมื่น (สพป.อุดรธานี เขต 1) โรงเรียนบ้านปะโค (สพป.อุดรธานี เขต 2) โรงเรียนบ้านดงวังพัง (สพป.อุดรธานี เขต 3) และโรงเรียนบ้านนาอ่าง (สพป.อุดรธานี เขต 4)

การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่สถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี ซึ่งได้รับรางวัล IQA AWARD ประจำปี พ.ศ. 2564 เพื่อวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานของระบบประกันคุณภาพกระบวนการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรค ตลอดจนแนวทางที่เป็นไปได้ในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยใช้กรอบการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา (Multi-case Study) เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกและข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการปฏิบัติงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะแบบพหุกรณีศึกษา (Multi-case study) 4 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านพรานหมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 2) โรงเรียนบ้านปะโค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 3) โรงเรียนบ้านดงวังพัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 และ 4) โรงเรียนบ้านนาอ่าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ซึ่งเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กที่ได้รับรางวัล IQA AWARD จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีการศึกษา 2564 โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จาก 4 โรงเรียน ซึ่งเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กที่ได้รับรางวัล IQA AWARD จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีการศึกษา 2564 ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ครูที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ จำนวน 4 คน ผู้ปกครอง จำนวน 4 คน และ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 4 คน รวมจำนวน 16 คน เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายคือเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2. แบบแผนการวิจัย มีรายละเอียดของการศึกษาทั้งสิ้น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ศึกษาผลการปฏิบัติงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี ระยะที่ 2 ศึกษากระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี และระยะที่ 3 นำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร และการอภิปรายกลุ่มเป้าหมาย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าไปศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นทางการ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาความสอดคล้องข้อมูล โดยเข้าไปสังเกตการณ์อยู่ในโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยจากข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร และการอภิปรายกลุ่มเป้าหมาย โดยการสรุปด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analysis induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ และการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิด ทฤษฎี และแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) สรุปผลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา จากนั้นอภิปราย สรุปผล และนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการปฏิบัติงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี มีมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีระดับผลการประเมินดังนี้ มาตรฐานที่ 1 มาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน อยู่ในระดับดีเลิศทั้ง 4 โรงเรียน มาตรฐานที่ 2 มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษา อยู่ในระดับยอดเยี่ยม คือ โรงเรียนบ้านดงวังพัง และระดับดีเลิศ คือ โรงเรียนบ้านพรานหมื่น โรงเรียนบ้านปะโค และโรงเรียนบ้านนาอ่าง มาตรฐานที่ 3 มาตรฐานด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดีเลิศทั้ง 4 โรงเรียน

2. กระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก (พหุกรณีศึกษา) ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี พบว่าทุกโรงเรียนใช้กระบวนการ PDCA ควบคู่กับการนำนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการพัฒนาของสถานศึกษาและชุมชน โดยมีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดบกพร่อง การวางแผนปฏิบัติการประจำปี รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ วิทยุทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ผ่านการประชุมร่วมกับภาคี 4 ฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน โรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพผ่านการอบรม มีการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน พร้อมทั้งมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญคือบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน ส่งผลให้ความต้องการแตกต่างกัน รวมถึงการไม่ปฏิบัติตามแผนหรือการเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม อุปสรรคหลักคือการขาดงบประมาณที่เพียงพอ ครูไม่ครบชั้น และสอนไม่ตรงกับวิชาเอก ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ข้อเสนอแนะคือการใช้ผลวิเคราะห์มาพัฒนาวัฒนธรรมทางการศึกษา การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษา.

3. แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก จากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ การสังเกต SAR ของทั้ง 4 โรงเรียน และการอภิปรายกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion) เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.1 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดเป้าหมายมาตรฐานคุณภาพ พบว่า โรงเรียนนำผลการประเมินทั้งภายในและภายนอกในปีที่ผ่านมา และ SAR มาวิเคราะห์หาจุดเด่นจุดบกพร่อง เพื่อวางแผนปฏิบัติการประจำปีกำหนดมาตรฐานสถานศึกษา กำหนดโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึง ประชุมชี้แจงและทำ MOU ร่วมกันกับภาคีทั้ง 4 ฝ่ายอย่างเป็นรูปธรรม

จากนั้นลงมือปฏิบัติการตามแผนปฏิบัติการประจำปีที่ได้มีการลงมติจากการประชุม โดยมีการเตรียมความพร้อมของบุคลากร แต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบเพื่อดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ อย่างชัดเจนโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ โดยโรงเรียนมีการปฏิบัติการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ วัดผลและประเมินผลการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินงานผ่านกระบวนการ PLC ที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ร่วมกันระหว่างครูผู้ปกครอง และชุมชนอย่างจริงจัง และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบ (Data) เป็น Information แลกเปลี่ยนระหว่างองค์การ สร้างเครือข่าย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกระดับ

3.2 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก องค์ประกอบที่ 2 การขับเคลื่อนคุณภาพสู่มาตรฐาน พบว่า โรงเรียนมีการนำผลการประเมินทั้งภายในและภายนอกในรอบปีที่ผ่านมา และ SAR มาวิเคราะห์ SWOT หาจุดเด่นและจุดบกพร่อง กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีที่สอดคล้องกับนโยบายจากทางต้นสังกัด รวมถึงสภาพปัญหาความต้องการพัฒนาของสถานศึกษา ชุมชน และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา แล้วดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีที่อิงตามนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษา และนโยบายจากทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับบริบท สภาพปัญหา ความต้องการพัฒนาของสถานศึกษา นโยบายต่าง ๆ และแต่งตั้งผู้ปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ โดยโรงเรียนมีการปฏิบัติการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ วัดผล ประเมินผลและสะท้อนผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานผ่านกระบวนการ PLC อย่างโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และมีการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองต่อหน่วยงานต้นสังกัด นำข้อมูลหรือผลจากการปฏิบัติมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุง วางแผนในปีต่อไป

3.3 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก องค์ประกอบที่ 3 การประเมินความสำเร็จตามมาตรฐาน พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดค่าเป้าหมายและประกาศใช้มาตรฐานการศึกษารวมทั้งการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมปฏิบัติได้จริง มีระยะเวลาที่แน่นอน และแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียนโดยมีการประชุมร่วมกันกับภาคีทั้ง 4 ฝ่าย แล้วลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี จะต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญในแผนนั้น ๆ โดยโรงเรียนมีการการปฏิบัติการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน อีกทั้งจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน (SSR) ทุกภาคเรียน และจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ทุกสิ้นปี และมีการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนของงานที่เป็นจุดอ่อน และพัฒนาจุดแข็งให้ดียิ่งขึ้น

3.4 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก องค์ประกอบที่ 4 การนำการเปลี่ยนแปลงสู่สถานศึกษาและการสร้างคุณค่าแก่งวิชาการเป็นสำคัญ พบว่า โรงเรียนมีการนำผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาปีก่อนมาวิเคราะห์กำหนดทิศทางเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี และส่งเสริม สนับสนุน ให้คุณครูทุกระดับชั้นออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จากนั้นดำเนินการตามแผนปฏิบัติการที่ได้มีการลงมติจากการอย่างเป็นขั้นตอน โดยมีที่ปรึกษาเป็นครูพี่เลี้ยง/หัวหน้าวิชาการ/ผู้บริหารสถานศึกษา จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม พัฒนาการใช้สื่อการสอน สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน และสร้างเครือข่ายแห่งวิชาชีพ PLC อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีการติดตามตรวจสอบประเมินและนิเทศโดยครูผู้สอน เพื่อนร่วมประกอบวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกสถานศึกษา และสะท้อนผลการดำเนินงานผ่านกระบวนการ PLC ประเมินผลและนำผลไปใช้ โดยสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอองค์ความรู้ที่เรียนมา คัดเลือก best practice และจัดทำรายงานปฏิบัติงานประจำปี (SAR) เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและประกาศเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณชน นำผลการ SWOT มาสร้างเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา หรือ Best Practice เพื่อคงจำนวนของผู้เรียนและเพื่อหา

แนวทางในการเพิ่มจำนวนผู้เรียน

3.5 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก องค์ประกอบที่ 5 การเกิดวัฒนธรรมคุณภาพที่สะท้อนการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้รับผิดชอบ จัดทำคู่มือและแนวปฏิบัติตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษา และคู่มือแนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่มีความครอบคลุมพร้อมทั้งประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนและกำหนดค่าเป้าหมาย แล้วดำเนินการกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยใช้ระบบวงจรคุณภาพ Deming Cycle (PDCA) และใช้กระบวนการ PLC ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรม โครงการ มีการรายงานการดำเนินงานตามโครงการเมื่อสิ้นปีงบประมาณ และจัดทำรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา (SAR) และรายงานให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทราบ และมีการทบทวนผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ และผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา (SAR) และปรับปรุงกิจกรรม โครงการ ที่ไม่บรรลุตามแผนปฏิบัติการประจำปีโดยใช้กระบวนการ PLC

อภิปรายผล

1. การปฏิบัติงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี พบว่ามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับผลการประเมินดังนี้ มาตรฐานที่ 1 มาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน อยู่ในระดับดีเลิศทั้ง 4 โรงเรียน มาตรฐานที่ 2 มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษา อยู่ในระดับยอดเยี่ยม คือ โรงเรียนบ้านดงวังพัง และระดับดีเลิศ คือ โรงเรียนบ้านพรานหมื่น โรงเรียนบ้านปะโค และโรงเรียนบ้านนาอ่าง มาตรฐานที่ 3 มาตรฐานด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดีเลิศทั้ง 4 โรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากทั้ง 4 โรงเรียน มีการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งหมด 3 มาตรฐาน มีการดำเนินการตามบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก สอดคล้องกับผลการศึกษา มาหามะต่อเฮ สาแม (2557) ได้ศึกษากระบวนการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี พบว่า 1) ระดับกระบวนการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบกระบวนการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี พบว่า ผลการประมวลปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี พบว่าด้านการวางแผน ปัญหาคือนโยบายไม่ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบไม่ชัดเจน ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนน้อยมาก ครูและบุคลากรมีโอกาสนเสนอการวางแผนน้อยมาก

2. กระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี พบว่า ทุกกระบวนการในแต่ละมาตรฐานได้นำกระบวนการ PDCA มาประยุกต์ใช้ร่วมกับนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเขตพื้นที่การศึกษา โดยวิเคราะห์จุดเด่นและจุดบกพร่องเพื่อนำมาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายสถานศึกษา ผ่านความร่วมมือจากภาคี 4 ฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน นอกจากนี้ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ส่งเสริมการพัฒนาครูด้วยการอบรม และเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี มีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ปัญหา

หลักที่พบ ได้แก่ บริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีความต้องการที่หลากหลาย เช่น การไม่ปฏิบัติตามแผน การเลือกเทคนิคไม่เหมาะสม งบประมาณจำกัด และปัญหาครูไม่ครบชั้นหรือสอนไม่ตรงวิชาเอก ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ข้อเสนอแนะคือ การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา โดยวางแผนจากผลการประเมินภายในและภายนอก รวมถึง SAR เพื่อนำมาจัดทำโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของโรงเรียน โดยคำนึงถึงสภาพทางสังคมและภูมิศาสตร์ ผู้บริหารควรมีบทบาทในการบริหารจัดการงบประมาณและสร้างความร่วมมือจากภาคี 4 ฝ่าย เพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ชนิศา สีเสียด (2562) ที่เน้นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่นเดียวกับ ลักคณา สังฆธรรม (2560) ที่พบปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เช่น ความซับซ้อนของมาตรฐานและการขาดการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับกระบวนการให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน

3. แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก มีดังนี้

3.1 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในองค์ประกอบที่ 1 การกำหนดเป้าหมายมาตรฐานคุณภาพ พบว่าโรงเรียนได้นำผลการประเมินภายในและภายนอก รวมถึงรายงานการประเมินตนเอง (SAR) มาวิเคราะห์หาจุดเด่นและจุดบกพร่อง เพื่อวางแผนปฏิบัติการประจำปี กำหนดมาตรฐานสถานศึกษา และวางแผนโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยมีการประชุมชี้แจงและจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับภาคี 4 ฝ่ายอย่างชัดเจน โรงเรียนเตรียมความพร้อมบุคลากรด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการต่าง ๆ ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ มีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งใช้กระบวนการ PLC (ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนผลการดำเนินงาน โรงเรียนยังจัดทำระบบข้อมูล (Data) เพื่อนำไปสังเคราะห์เป็นสารสนเทศ (Information) ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ผ่านเครือข่ายความร่วมมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ดิเรก แสสนธิ์ และคณะ (2565) ที่กล่าวว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อผลิตผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและความต้องการของสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุทัยวรรณ นรินรัตน์ (2559) ที่พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในอยู่ในระดับมากที่สุด โดยทุกด้านมีการขับเคลื่อนอย่างครอบคลุมและเป็นระบบ ซึ่งช่วยเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

3.2 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในมาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน พบว่า โรงเรียนดำเนินการตามกระบวนการ PDCA โดยการประชุมวางแผนปฏิบัติการประจำปีร่วมกับภาคี 4 ฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน พร้อมทำ MOU เพื่อส่งเสริมและกำกับดูแลผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้บริหารเตรียมความพร้อมบุคลากรและจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ครุออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยเน้นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบและการปฏิบัติจริง มีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยครูและผู้ปกครองร่วมประเมินผลนักเรียน พร้อมวิเคราะห์จุดอ่อนเพื่อการพัฒนาต่อไป โรงเรียนจัดทำรายงานการประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ ใช้เทคโนโลยีเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผลการดำเนินงานนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มุสลาม ละสัน (2557) ซึ่งพบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูลมีความโดดเด่นในการวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ และการปรับปรุงงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ บุษบา ศรีมี (2560) ที่นำเสนอ

แนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานขั้นพื้นฐานใน 5 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) ปลุกจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้บริหารสถานศึกษา 2) จัดอบรมและสัมมนาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำและการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 3) ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน 4) ฝึกผู้เรียนให้รู้จักการค้นคว้าความรู้ โดยให้ทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาใกล้ตัว และ 5) ส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังการพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินงานดังกล่าวช่วยสร้างระบบที่ส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน

3.3 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในองค์ประกอบที่ 3 การประเมินความสำเร็จตามมาตรฐาน พบว่า โรงเรียนดำเนินการกำหนดค่าเป้าหมายและประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติได้จริง ภายในระยะเวลาที่แน่นอน พร้อมแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายใน โดยจัดประชุมร่วมกับ ภาศ 4 ฝ่าย เพื่อสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ แผนปฏิบัติการประจำปีถูกนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยผู้รับผิดชอบโครงการต้องเข้าใจถึงความสำคัญของแผนดังกล่าว โรงเรียนมีการ นิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน (SSR) ทุกภาคเรียน และรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ทุกสิ้นปี เพื่อนำผลการประเมินมาวิเคราะห์หาจุดอ่อนเพื่อการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาจุดแข็งให้ดียิ่งขึ้น แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ที่ระบุว่า การประกันคุณภาพภายใน คือการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ดำเนินการ ติดตามผล และปรับปรุงแผนงานอย่างเป็นระบบ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานที่กำหนด ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิมพ์ญา ปรีชาชนเกียรติ (2559) ที่ศึกษา ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ในกลุ่มศรีราชา 1 พบว่า ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยสถานศึกษามีการเข้ารับการประเมินจากหน่วยงานภายนอกและมีการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการวางแผนและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นระบบ พร้อมทั้งนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพการศึกษาและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้มีความทัดเทียมกัน การดำเนินงานในองค์ประกอบที่ 3 ของสถานศึกษาขนาดเล็ก จะต้องมุ่งเน้นไปที่การประเมินผลอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน รวมถึงการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้และยั่งยืน

3.4 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในองค์ประกอบที่ 4 การนำการเปลี่ยนแปลงสู่สถานศึกษาและการสร้างคุณค่าแก่งวิชาการ โรงเรียนได้นำผลการประเมินตนเอง (SAR) ของปีก่อนมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยสนับสนุนให้ครูออกแบบการสอนด้วยรูปแบบ Active Learning ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พร้อมพัฒนาสื่อการสอนและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภายใต้คำแนะนำจากครูพี่เลี้ยงหรือหัวหน้าวิชาการ การดำเนินงานมีการสร้างเครือข่ายวิชาชีพ (PLC) อย่างต่อเนื่อง พร้อมติดตาม ประเมินผล และนิเทศจากทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลลัพธ์ถูกสะท้อนผ่านการคัดเลือก Best Practice และการจัดทำรายงานประจำปี (SAR) เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนางานและเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะสอดคล้องกับผลการศึกษาของวิไลพร พิทักษ์ (2561) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบมีสารสนเทศในการบริหารจัดการ 4 ด้าน คือ 1) การวางแผน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายและการจัดทำแผน 2) การจัดองค์การ ได้แก่ การแต่งตั้งคณะทำงานและการ

ดำเนินงาน 3) การนำ ได้แก่การจูงใจและการสื่อสาร และ 4) การควบคุม ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานและการปรับปรุงแก้ไข ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้พบว่า ผู้บริหารและครูมีความเห็นว่า รูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก

3.5 แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในองค์ประกอบที่ 5 การเกิดวัฒนธรรมคุณภาพที่สะท้อนการพัฒนาที่ยั่งยืน โรงเรียนได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้รับผิดชอบพร้อมจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติที่ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษา และแนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยมีการประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและกำหนดค่าเป้าหมายอย่างชัดเจน ดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) อย่างเป็นระบบ ร่วมกับการใช้กระบวนการ PLC (Professional Learning Community) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ พระเมธีปริยัติธาดา (บุญพรม จารุบุญ) และคณะ (2564) ที่กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษา โดยยึดหลักการวางแผนคุณภาพ การควบคุม และการปรับปรุงคุณภาพผ่านวงจร PDCA รวมถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาเพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุภาพรณ บุญพันธ์ (2559) ที่พบว่า การกำหนดมาตรฐานการศึกษาและการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพและความยั่งยืนในสถานศึกษา

สรุป

1. ผลการปฏิบัติงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี มีมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีระดับผลการประเมินดังนี้ มาตรฐานที่ 1 มาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน อยู่ในระดับดีเลิศทั้ง 4 โรงเรียน มาตรฐานที่ 2 มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษา อยู่ในระดับยอดเยี่ยม คือ โรงเรียนบ้านดงวังพัง และระดับดีเลิศ คือ โรงเรียนบ้านพรานหมื่น โรงเรียนบ้านปะโค และโรงเรียนบ้านนาอ่าง มาตรฐานที่ 3 มาตรฐานด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดีเลิศทั้ง 4 โรงเรียน

2. กระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก พหุกรณีศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี จากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ การสังเกต และรายงาน SAR ของโรงเรียนทั้ง 4 แห่งในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี พบว่ากระบวนการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบใช้แนวทาง PDCA ควบคู่กับการนำนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และเขตพื้นที่การศึกษามาปฏิบัติ โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาของสถานศึกษาและชุมชน กระบวนการดำเนินงาน ได้มีการวิเคราะห์จุดเด่น-จุดด้อย เพื่อนำมาวางแผนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย มีการประชุมชี้แจงร่วมกับภาคี 4 ฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพทั้งในและนอกห้องเรียน พัฒนาบุคลากรผ่านการอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ออกแบบการเรียนการสอนด้วย Active Learning ที่สอดคล้องกับปัญหาที่ท้องถิ่นและเทคโนโลยีการเรียนรู้ ดำเนินการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ด้านปัญหา ซึ่งบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กแตกต่างกัน ทำให้มีความต้องการเฉพาะที่หลากหลาย การปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับแผนหรือการเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม ด้านอุปสรรค งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ขาดแคลนครู ครูไม่ครบชั้น และสอนไม่ตรงตามวิชาเอก ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และข้อเสนอแนะใช้ผลการวิเคราะห์เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาพัฒนารูปแบบการบริหารและการ

สอนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

3. แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก มีดังนี้

3.1 การกำหนดเป้าหมายมาตรฐานคุณภาพ ใช้ข้อมูลการประเมินภายในและภายนอก วิเคราะห์จุดเด่น-จุดบกพร่อง วางแผนปฏิบัติการรายปี จัดทำ MOU กับภาคี 4 ฝ่าย และดำเนินงานโดยยึดหลักการกระจายอำนาจและความโปร่งใสผ่านกระบวนการ PLC

3.2 การขับเคลื่อนคุณภาพสู่มาตรฐาน วิเคราะห์ SWOT เพื่อกำหนดแผนพัฒนาคุณภาพที่สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของสถานศึกษา มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล พร้อมปรับปรุงจุดอ่อนและพัฒนาจุดแข็ง

3.3 การประเมินความสำเร็จตามมาตรฐาน ตั้งเป้าหมายชัดเจน แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพ ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบและจัดทำรายงาน SSR และ SAR อย่างต่อเนื่อง

3.4 การนำการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่า: ส่งเสริม Active Learning ใช้สื่อเทคโนโลยี จัดกระบวนการ PLC อย่างยั่งยืน สร้างเครือข่ายวิชาชีพ และพัฒนานวัตกรรมการศึกษา พร้อมเผยแพร่ Best Practice

3.5 การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ ดำเนินงานตามระบบ PDCA ใช้คู่มือแนวปฏิบัติและ PLC พัฒนากิจกรรม โครงการ และจัดทำรายงาน SAR เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

2. นำผลการ SWOT มาสร้างเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา หรือ Best Practice เพื่อคงจำนวนของผู้เรียนและเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มจำนวนผู้เรียน

3. ควรจัดให้มีการศึกษาความต้องการของบริบทโรงเรียนตนเองอย่างแท้จริงเพื่อนำไปเป็นแนวทางวางแผน ปฏิบัติงานและสร้างแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน

4. ควรมีการศึกษาเพื่อเติม สำหรับสถานศึกษาที่ยังไม่ได้รับรางวัล เพื่อสร้างนวัตกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

จันทร์สุดา บุตรชาติ และคณะ. (2555). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

ชนิศา สีเสด. (2562). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2545). การบริหารงานวิชาการ. ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี.
- ดิเรก แสสนธิ์ และคณะ. (2565). การบริหารสถานศึกษาเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาภายใต้สถานการณ์โควิด-19 (COVID-19). วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 16(2), 450-461.
- ธัญมัย ปรัชญาวุฒิรัตน์. (2563). การสร้างทฤษฎีฐานรากภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา: พหุกรณีศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุษบา ศรีมี. (2560). การศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระเมธีปริยัติธาดา (บุญพรม จารุปลโย) และคณะ. (2564). การประกันคุณภาพการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 8(1), 375-389.
- พิมพ์ชญา ปรีชาธนเกียรติ. (2559). ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษากลุ่มศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา: คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มาหามะตอเฮ สาแม. (2557). กระบวนการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- มุสลาม ละสัน. (2557). การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ลักคณา สังฆธรรม. (2560). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านหนองซากแก้ว สู่การรองรับการประกันคุณภาพภายนอกรอบสี่ สังกัดเทศบาลตำบลห้วยใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิไลพร พิทักษา. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุภาพรรณ บุญพันธ์ (2559). การประกันคุณภาพการศึกษาปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ 3 “ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัย ใช้องค์ความรู้สู่ความยั่งยืน”, 17 มิถุนายน 2559 ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, (หน้า 982-989).

อุทัยวรรณ นรินรัตน์. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4. วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนครศรีธรรมราช.